

การบริหารสถานศึกษากับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง School Administrators and the Philosophy of Sufficiency Economy

¹ทินกร พูลพุด, ²ขรรค์ชัย อ่อนมี และ ³วีณา อ่องแสงคุณ
¹Tinagorn Poolput, ²Khanchi Onmee and ³Veena Ongsaengkun
^{1,2,3}มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา
^{1,2,3}Chaopraya University
¹Corresponding Author. Email: Suntin1955@gmail.com

บทคัดย่อ

การบริหารสถานศึกษากับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นศาสตร์ที่มีความสัมพันธ์กันทั้งในเชิงทฤษฎีและในเชิงปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานทางการศึกษาหรือหน่วยงานองค์กรใด ๆ ก็ตามทั้งภาครัฐและเอกชน สถานศึกษาเป็นองค์กรที่มีจุดประสงค์ให้บริการทางการศึกษา นอกจากดำเนินการจัดการศึกษาให้แก่ประชากรวัยเรียนแล้วยังมีพันธกิจในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตแก่ประชากรวัยเรียนให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ การบริหารสถานศึกษากับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีความสัมพันธ์ในขอบข่ายงาน ทั้ง 4 งาน คือ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป ผู้บริหารสถานศึกษาที่จะบริหารจัดการภารกิจให้ประสบผลสำเร็จจะต้องบริหารจัดการบนพื้นฐานของความเป็นจริง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในความหมายขององค์ประกอบของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทั้งหลัก 3 ห่วง และ 2 เงื่อนไข คือ 1) หลักความมีเหตุผล (Rationality) 2) หลักความพอดี ความพอเพียงและความพอประมาณ (Sufficiency) 3) หลักการมีภูมิคุ้มกันตนเองที่ดี (Self-Immunity) เงื่อนไขที่ 1 คือ องค์ความรู้ (Knowledge) และเงื่อนไขที่ 2 คือ คุณธรรม-จริยธรรม (Ethic) การบริหารสถานศึกษากับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้การศึกษาที่มีคุณภาพ ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญ ในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาให้มีคุณภาพ สังคมจะต้องเข้ามา มีส่วนร่วมอย่างจริงจัง บนพื้นฐานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ 1) ด้านจิตใจ 2) ด้านสังคม 3) อยู่กับธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม อย่างฉลาด 4) ก้าวทันด้านเทคโนโลยี และ 5) ด้านเศรษฐกิจ

อย่างไรก็ตามในการบริหารสถานศึกษาโดยใช้แนวทางหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้มีคุณภาพ ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญคือ ผู้บริหารจะต้องสามารถออกแบบการจัดการเรียนการสอนบนพื้นฐานของทฤษฎีการบริหารและหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ให้เหมาะสมกับบริบทของตนเอง เพราะหลักการดังกล่าวไม่ใช่สูตรสำเร็จที่จะพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาการบริหารการศึกษาให้ประสบผลสำเร็จได้ทุกสถานการณ์

คำสำคัญ : การบริหารสถานศึกษา, ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, เศรษฐกิจ

Abstract

School Administration with the philosophy of sufficiency economy. Which is a science that is related, both in theory and in practice, whether it is an educational department or any organization unity. both public and private. Educational institutions are organizations with the aim of providing educational services. Aside from conducting education for the school age population. There is still a mission to enhance the quality of life for the school age population to grow with quality. School management and the philosophy of sufficiency economy. have relationships in all 4 work areas were are Academic Administration, Budget management, Personnel management and General Job management. School administrations who will be in managing the mission must on the fact According to Philosophy of the sufficiency economy. In the definition of composition Philosophy of the sufficiency economy. Consist of 3 rings and 2 conditions. Have are 1) Rational principles. 2) Principles of fit, sufficiency, and moderation.

3) Principle of good self-immunity. Condition one is knowledge and the second condition is morality-ethics. School management and the philosophy of sufficiency economy providing quality education. School administrators must be someone who has an important role in creating a quality of academic administration in the school. Society must come in Seriously involved. Which have to based on the philosophy of sufficiency economy those are 1) psychological 2) social 3) live with nature and the environment wisely 4) keep pace with technology and 5) economic.

However, in managing schools by applying the philosophy of the sufficiency economy to have quality School administrators must have a role that is administrators must be able to design educational administrations based on management theory and the philosophy of sufficiency economy. To suit their own context, because the said principle is not a formula for developing or solving educational administration problems to be successful in every situation

Keywords: According to school administrators, The philosophy of sufficiency economy, Economy

บทนำ

จากการที่กระทรวงศึกษาธิการ ได้มีนโยบายการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา ในทุกระดับเพื่อให้ผู้บริหารองค์กร ผู้บริหารสถานศึกษา ครู บุคลากรทางการศึกษา และนักเรียนนักศึกษา มีความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถนำหลักคิด หลักปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการในการบริหารจัดการการเรียนการสอน ตลอดจนการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ก่อให้เกิดความตระหนักและปลูกฝังหลักปฏิบัติตามแนวทางของเศรษฐกิจพอเพียงลึกภายในตนเองและผู้อื่น อย่างยั่งยืนตลอดไปนั้น กระทรวงศึกษาธิการ มีนโยบายขยายผลแบบอย่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (สถานศึกษาพอเพียง) โดยเริ่มพัฒนาเพื่อขยายผล ตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2554 เป็นต้นมา ดังนั้น การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการศึกษา ถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นเนื่องจากการพัฒนาคนถือเป็นเรื่องที่สำคัญต่อการพัฒนาประเทศในทุกด้าน จึงควรส่งเสริมให้สถานศึกษา ซึ่งเป็นแหล่งพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญของประเทศที่เริ่มเพาะต้นกล้าของเยาวชน กระทั่งเจริญเติบโต ทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม จึงสามารถดำรงชีพอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขตามความมุ่งหมายของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ สถานศึกษาควรมีการจัดการศึกษามุ่งส่งเสริมการเรียนรู้ปลูกฝัง และเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยให้มีความรู้ความเข้าใจในสาระของปรัชญา ตระหนักในความสำคัญและทักษะพื้นฐานในการปฏิบัติตน ซึ่งสถานศึกษาต้องรู้ และเข้าใจเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงอย่างถ่องแท้ก่อน เพราะเมื่อเข้าใจก็จะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษาได้ตามแนวทางที่ปรัชญากำหนด จึงเป็นหลักที่สำคัญที่สถานศึกษาควรต้องรู้ และเข้าใจในการที่จะขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาอย่างจริงจัง โดยมีรายละเอียดดังนี้

การบริหารสถานศึกษากับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

การบริหารสถานศึกษา เป็นการดำเนินงานโดยอาศัยกระบวนการบริหาร ซึ่งดำเนินงานโดยกลุ่มบุคคลต่าง ๆ มีจุดมุ่งหมายเพื่อการบริหารทางการศึกษา และเพื่อพัฒนาสมาชิกในสถานศึกษาให้มีความรู้ ความสามารถ และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยมีรายละเอียดของข้อมูลดังนี้

1. การบริหารสถานศึกษา

การบริหารสถานศึกษา หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลหลายคนร่วมมือกันดำเนินการเพื่อให้บริการทางการศึกษาแก่เยาวชนและผู้สนใจ เพื่อให้เกิดการพัฒนาความรู้ ความสามารถ ทักษะ ค่านิยม พฤติกรรม และคุณธรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมและประเทศชาติ

การบริหารสถานศึกษา เป็นการดำเนินงานของกลุ่มบุคคลในสถานศึกษาเพื่อบริการทางการศึกษาแก่สมาชิกในสังคมเพื่อให้เป็นสมาชิกที่ดีในสังคม สำหรับกลุ่มบุคคลในสถานศึกษานั้นย่อมประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียน คณะครูอาจารย์ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ คณงาน ภารโรง นันเอง และการดำเนินงานของกลุ่มบุคคลในสถานศึกษาเพื่อบริการทางการศึกษาแก่สมาชิกในสังคมนั้นมีงานหลายอย่าง อาทิ งานการสอน งานการประเมินผลงาน ทำแผนการสอน งานจัดหาคูคณาจารย์ ทำการสอนนักเรียน งานอาคารสถานที่ งานการเงิน งานสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน งานบริการนักเรียน และอื่น ๆ งานเหล่านี้ก็คือ “งานบริหารสถานศึกษา” (หวน พินธุพันธ์, 2550)

การบริหารสถานศึกษา คือ การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการให้บริการทางการศึกษาผู้บริหารสถานศึกษาต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจในเรื่องกระบวนการบริหารสถานศึกษา และเรื่องแนวทางการบริหารสถานศึกษาเพื่อจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้เกิดประสิทธิภาพ (นิพนธ์ กินาวงศ์, 2553)

กล่าวโดยสรุป การบริหารสถานศึกษา คือ การดำเนินการของกลุ่มบุคคลในสถานศึกษาเพื่อให้บริการทางการศึกษา ภายใต้การควบคุมดูแลของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการจัดการศึกษา

2. ภารกิจของผู้บริหารสถานศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551) ได้กำหนดขอบข่ายงานบริหารสถานศึกษาไว้ 4 งาน ได้แก่ งานวิชาการ งานงบประมาณ งานบริหารบุคลากร และงานบริหารทั่วไป เป็นงานหรือภารกิจหลักของผู้บริหารสถานศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2 พุทธศักราช 2545) โดยมุ่งกระจายอำนาจในการบริหารจัดการไปให้สถานศึกษาให้มากที่สุด ด้วยเจตนารมณ์ที่จะให้สถานศึกษาดำเนินการได้โดยอิสระสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย ซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญทำให้สถานศึกษา มีความเข้มแข็งในการบริหารและการจัดการศึกษา พัฒนาการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ

3. บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา

ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคคลสำคัญและมีบทบาทในการปฏิบัติงานต่าง ๆ ให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้ให้ความหมายของผู้บริหารสถานศึกษาว่าเป็นบุคลากรทางวิชาชีพที่รับผิดชอบการบริหารสถานศึกษาแต่ละแห่งทั้งของรัฐและเอกชน ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษา จะต้องเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการที่จะบริหารสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถสร้างประสิทธิภาพในการบริหารงานโดยยึดหลักแนวคิด ดังนี้

3.1 การบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างประหยัด ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และขจัดความซับซ้อนต่าง ๆ

3.2 การยกระดับการจัดประสบการณ์ให้แก่นักเรียน

3.3 ปลุกฝังคุณลักษณะที่พึงประสงค์แก่นักเรียน เช่น ความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความเสียสละ การทำงานเป็นกลุ่ม ความขยันหมั่นเพียร การประหยัด การใฝ่หาความรู้ การสร้างเสริมให้นักเรียนมีสุขภาพพลานามัยที่สมบูรณ์ เป็นต้น

3.4 ปฏิบัติงานในสถานศึกษาทุกงานโดยยึดงานวิชาการเป็นหลัก ส่วนงานอื่นปฏิบัติเล็กน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับความสำคัญของแต่ละงาน ทั้งนี้ ต้องมุ่งประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับนักเรียนเป็นสำคัญ

3.5 ปฏิบัติงานตามขั้นตอนของกระบวนการบริหารสถานศึกษา 4 ขั้นตอน คือ การศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการ การวางแผน การดำเนินงานตามแผน ได้แก่ การควบคุม ขั้นตอนคือ การศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการ การวางแผน การดำเนินงานตามแผน ได้แก่ การควบคุม กำกับ ติดตาม และนิเทศ แผนงานและการประเมินผล

3.6 การบริหารแบบมีส่วนร่วม โดยให้บุคลากรในสถานศึกษามีส่วนร่วม เช่น การแสดงความคิดเห็นในการแก้ปัญหาต่าง ๆ เป็นต้น

3.7 ใช้เทคนิควิธีการต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานอย่างเหมาะสม เช่น การจัดระบบข้อมูลในสถานศึกษา การใช้ภาวะผู้นำ การนำการประชุม มนุษยสัมพันธ์ การตัดสินใจ กระบวนการกลุ่ม เทคนิคการนิเทศการศึกษา การประชาสัมพันธ์ในสถานศึกษา และการสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงาน

นอกจากนี้ เมธี ปิลาธนนานนท์ (2555 : 199) ยังได้สรุปบทบาทผู้บริหารสถานศึกษาออกเป็น 6 ประเภทด้วยกัน ดังนี้

1. ผู้บริหารเป็นผู้จัดการของสถานศึกษา
2. ผู้บริหารเป็นผู้นำทางการสอน
3. ผู้บริหารเป็นผู้มีวินัยที่ผู้ใต้บังคับบัญชาและนักเรียนจะถือเป็นแบบอย่างได้
4. ผู้บริหารเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้เกิดมนุษยสัมพันธ์อันพึงประสงค์ในสถานศึกษา
5. ผู้บริหารเป็นผู้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง
6. ผู้บริหารเป็นคนกลางไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งต่าง ๆ

จากหลักการและแนวคิดข้างต้น สรุปได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษานั้นต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในหลักการบริหารสถานศึกษา สามารถมีเทคนิควิธีการต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานอย่างหลากหลาย บริหารงานให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อสถานศึกษา

ขอบข่ายภารกิจการบริหารสถานศึกษา

1. การบริหารงานวิชาการ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551) ได้ประกาศการกระจายอำนาจทางการศึกษาให้แก่สถานศึกษาดำเนินการโดยรวม คือ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การนิเทศการศึกษา การวัดผลประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา การพัฒนาสื่อวัตกรรมการศึกษาและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ การแนะแนวการศึกษา การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวยุติธรรม องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

2. การบริหารงานงบประมาณ

การบริหารงานงบประมาณ กำหนดการบริหารงานออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

1) การจัดทำและเสนอของงบประมาณ มีรายละเอียดที่สำคัญ ดังนี้ คือ การวิเคราะห์และพัฒนานโยบายทางการศึกษา การจัดทำแผนกลยุทธ์หรือแผนพัฒนาการศึกษา การวิเคราะห์ความเหมาะสมการเสนอของงบประมาณ

2) การจัดสรรงบประมาณ มีรายละเอียด คือ การจัดสรรงบประมาณในสถานศึกษา การเบิกจ่าย และการอนุมัติงบประมาณ และการโอนเงินงบประมาณ

3) การตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผล และรายงานผลการดำเนินงาน มีรายละเอียด คือ การตรวจสอบติดตามการใช้จ่ายเงินและผลการดำเนินงาน การประเมินผลการใช้จ่ายเงินและผลการดำเนินงานการระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา การจัดการทรัพยากร การระดมทรัพยากร การจัดหารายได้ และผลประโยชน์การลงทุนเพื่อการศึกษา กองทุนสวัสดิการเพื่อการศึกษา การบริหารการเงิน การเบิกเงินจากคลัง การรับเงิน การเก็บรักษาเงิน การจ่ายเงิน การนำส่งเงิน การกันเงินไว้เบิกเหลือในปี การบริหารบัญชี การทำบัญชีการเงิน การจัดทำรายงานทางการเงินและงบการเงิน การจัดทำและจัดหาแบบพิมพ์บัญชี ทะเบียน และรายงาน

4) การบริหารพัสดุและสินทรัพย์ ได้แก่ การจัดทำระบบฐานข้อมูลทรัพย์สินของสถานศึกษา การจัดหาพัสดุ การกำหนดรูปแบบรายการหรือคุณลักษณะเฉพาะและจัดซื้อจัดจ้าง การควบคุมดูแลบำรุงรักษา และจำหน่ายพัสดุ

3. การบริหารงานบุคคล

บุคคลถือเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในทางการบริหารขององค์กร หรือหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน จึงถือว่าการบริหารที่ยุ่ยากซับซ้อน จึงต้องมีการบริหารที่ถูกต้องและเหมาะสม โดยเริ่มตั้งแต่การวางแผน อัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง การสรรหาและการบรรจุแต่งตั้ง การเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานราชการ วินัยและการรักษาวินัย การออกจากราชการ

4. การบริหารงานทั่วไป

การบริหารงานทั่วไป เป็นงานอำนวยการเพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้การบริหารสถานศึกษาประสบผลสำเร็จ มีภาระงานโดยเริ่มจากการดำเนินงานธุรการ งานเลขานุการคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน การพัฒนาระบบและเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ การประสานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษา การจัดระบบการบริหารและพัฒนาองค์กร งานเทคโนโลยีสารสนเทศ การส่งเสริมสนับสนุนด้านวิชาการ งบประมาณ บุคลากร และบริหารทั่วไป การดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม การจัดทำสำมะโนผู้เรียน การรับนักเรียน การส่งเสริมและประสานงานการจัดการศึกษาในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา การส่งเสริมงานกิจการนักเรียน การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา การส่งเสริมสนับสนุนและประสานงานการจัดการศึกษาของบุคคล ชุมชน องค์กร หน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา งานประสานราชการกับเขตพื้นที่การศึกษา และหน่วยงานอื่น การจัดระบบการควบคุมภายในหน่วยงาน งานบริการสาธารณะ และงานที่ไม่ได้ระบุไว้ในงานอื่น จะเห็นได้ว่างานบริหาร-ทั่วไป ค่อนข้างจะหลากหลาย แต่ภาระงานจะมีส่วนเชื่อมโยงไปยังงานต่าง ๆ เพื่อที่จะส่งเสริมสนับสนุนให้การบริหารสถานศึกษาบรรลุเป้าหมาย

การบริหารสถานศึกษาคือการดำเนินการตามกรอบภารกิจในการส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษา ให้บรรลุเป้าหมายด้วยปัจจัยการบริหารตามหลักการและทฤษฎีทางศาสตร์ของการบริหาร ผนวกกับการเชื่อมโยงหลักการและทฤษฎีทางบริหารกับทักษะตามบริบทและทักษะของผู้บริหารจึงกล่าวได้ว่า หลักการและทฤษฎีทางการบริหารที่นักบริหารไม่ได้เป็นสูตรสำเร็จทางการบริหาร แต่เป็นความสามารถของผู้บริหารที่จะนำหลักการและทฤษฎีไปประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการได้อย่างเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาในแต่ละแห่งให้เกิด

ความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดตามขอบข่ายงานทั้ง 4 งาน คือ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานงานทั่วไปได้อย่างยั่งยืน

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency economy) เป็นปรัชญาที่องค์พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9 แห่งราชวงศ์จักรี ทรงมีพระราชดำรัสแนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 30 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ และภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางแก้ไขเพื่อให้หลุดพ้นและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ของสังคมซึ่งอภิชัย พันธุ์เสน (2550 : 39) ได้อัญเชิญพระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่พระราชทานแก่นิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ.2517 ความว่า การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐานคือ ความพอมี พอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัดแต่ถูกต้อง ตามหลักวิชาการเมื่อใดพื้นฐานความมั่นคงพร้อมพอสมควรและปฏิบัติได้แล้วจึงค่อยสร้างเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นสูงโดยลำดับต่อไป

พระบรมราโชวาท เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ.2541 ทรงพระราชทานเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของประชาชน ในสภาวะที่ประเทศประสบปัญหาวิกฤติทางเศรษฐกิจ ความว่า

“เราควรจะปฏิบัติให้พอมีพอกิน พอมีพอกินก็แปลว่าเศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง ถ้าแต่ละคนพอมีพอกินก็ใช้ได้ ยิ่งถ้าทั้งประเทศพอมีพอกินก็ยิ่งดี

ให้พอเพียงนี้ก็หมายความว่า มีกินมีอยู่ ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่หรูหราก็ได้ แต่ว่าพอแม้บางอย่างอาจจะดูฟุ่มเฟือยแต่ถ้าทำให้มีความสุข ถ้าทำได้ก็สมควรที่จะทำ สมควรที่จะปฏิบัติ อันนี้ ก็ความหมายอีกอย่างของเศรษฐกิจพอเพียง หรือระบบพอเพียง

คนเรากล้าพอใจ ความต้องการก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อยก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย

พอประมาณไม่สุดโต่ง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็ออยู่เป็นสุข พอเพียงนี้อาจจะมีมาก อาจจะมีของหรูหราก็ได้แต่ต้องไม่เบียดเบียนคนอื่น ต้องให้พอประมาณตามอัตภาพ พูดจาก็พอเพียง ทำอะไรก็พอเพียงปฏิบัติตนก็พอเพียง”

เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ.2543 ทรงมีพระราชดำรัสพระราชทาน เนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต เพิ่มเติมในเรื่องคำแปลว่า

“Sufficiency Economy หมายความว่า ประหยัด แต่ไม่ซีหนียว ทำอะไรด้วยความอะลุ่มอล่วยกัน ทำอะไรด้วยเหตุและผลจะเป็นเศรษฐกิจพอเพียงแล้วทุกคนมีความสุข แต่ว่าพอเพียง เศรษฐกิจพอเพียงนี้เป็นสิ่งที่ปฏิบัติยากที่สุด”

จากการศึกษาพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงสามารถสรุปความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงได้ว่า เป็นเศรษฐกิจที่ยึดทางสายกลาง ไม่ยึดติดในวัตถุนิยม อยู่กันตามฐานะ ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิตที่สามารถอุ้มชูตัวเองได้ มีความพอเพียงกับตนเอง อยู่ได้โดยไม่เดือดร้อน ต้องสร้างพื้นฐานด้านเศรษฐกิจของตนเองให้เสียก่อน คือ ให้ตนเองสามารถอยู่ได้อย่างพอมีพอใช้ การดำเนินชีวิตที่ประกอบด้วยความพอเพียง หรือความพอประมาณ ไม่ฟุ่มเฟือยแต่ไม่จำเป็นต้องกระเบียดกระเสียรจนเกิดความเดือดร้อน ที่สำคัญที่สุดต้องมีเหตุผลในพุทธธรรมหรือจริยธรรมไม่โลภจนเกินไป ซื่อสัตย์สุจริตและไม่เอาเปรียบผู้อื่นซึ่งเป็นการสร้างสมดุลในชีวิตและการพัฒนาประเทศ

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9 ได้พระราชทานคำจำกัดความของคำว่าเศรษฐกิจพอเพียงว่า หมายถึง การดำเนินชีวิต การมีเศรษฐกิจแบบพอมีพอกิน สามารถเลี้ยงดูอู่ชุมชนตนเองได้โดยให้มีความเหมาะสม เพียงพอกับความต้องการของตนเองได้ ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าทุกคนจะต้องทำการผลิตอาหาร ถักทอเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายด้วยตนเอง แต่หมายถึงในหมู่บ้านจะต้องมีความพอเพียงในระดับหนึ่ง (กรมการปกครอง. 2541 : 4-5)

มาฆะ ชิตตะสังคะ (2557 : 204-205) กล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การให้ความสำคัญในด้านการผลิตเพื่อยังชีพและให้พอเพียงต่อความต้องการจำเป็นขั้นพื้นฐานของบุคคลในสังคมนั้น ๆ ก่อนเป็นสำคัญ ให้ประชาชนรู้จักพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ ไม่ฟุ้งเฟ้อ อยากได้อะไรก็มีในสิ่งที่กินแก้อำล้างของตน

สุรีพร เอี้ยวถาวร (2550 : 10) กล่าวว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง แนวทางการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติตนที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสชี้แนะแก่พสกนิกรชาวไทย ซึ่งเป็นการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง ตลอดจนใช้ความรู้ ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบกับการวางแผน การตัดสินใจและขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต ให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญาและความรอบคอบเพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

นิคม มุสิกคามะ (2553 : 263) ให้ความเห็นว่าเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางพัฒนาตามทฤษฎีใหม่ที่ทำให้ประเทศไทยอยู่ในสังคมโลกได้อย่างสง่างามน่าภูมิใจ โดยที่สามารถผลิตทรัพยากรได้ตามภูมิปัญญาและเทคโนโลยีแบบไทย มีความพอเพียงในครอบครัว ชุมชน มีความเข้มแข็งช่วยตนเองได้ วิธีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีสอดคล้องกับหลักคำสอนในศาสนา มีสังคมที่สงบสุขกินดีอยู่ดีขึ้น การผลิตอุดมสมบูรณ์พอเพียงที่จะค้าขายไปยังต่างประเทศ

สุรเกียรติ์ เสถียรไทย (2552 : 257) ได้กล่าวถึงเศรษฐกิจพอเพียง ไว้ว่า เป็นปรัชญาของการพัฒนาตามกระแสเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีฐานคิดสำคัญที่การพัฒนาคนในชุมชน ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมควบคู่ไปกับการจรรโลงรักษาวัฒนธรรมชุมชน ทั้งนี้การพัฒนาคนจะต้องเริ่มที่การพัฒนาความคิดและจิตใจของคนให้รู้จักกินรู้จักใช้ตามอัตภาพและความจำเป็นในการดำรงชีวิตจึงสรุปได้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง คือ วิธีการดำเนินชีวิตอย่างไม่ประมาทโดยมีการประมาณตนเอง และรู้จักพึ่งตนเองโดยใช้ภูมิปัญญาในท้องถิ่นมาศึกษาพัฒนาต่อยอดให้เกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ และสามารถแก้ปัญหาให้กับตนเองและชุมชน มีการใช้จ่ายอย่างประหยัด รู้จัก อดทน อดออม อดกลั้น พัฒนาตนเองให้มีความรู้ รู้จักใช้และรู้จักรักษาทรัพยากรธรรมชาติและในสังคมและในการพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสำนึกที่ดีต่อตนเองและสังคม ช่วยเหลือเกื้อกูลต่อบุคคลชุมชนทุกโอกาส

สุเมธ ตันติเวชกุล (2551 : 4-5) ได้ให้ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้ เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ความสามารถของชุมชนเมือง รัฐ ประเทศ หรือภูมิภาคหนึ่ง ๆ ในการผลิตสินค้าและบริการทุกชนิดเพื่อเลี้ยงสังคมนั้น ๆ ได้โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยต่าง ๆ ที่เราไม่ได้เป็นเจ้าของเศรษฐกิจพอเพียงระดับบุคคลนั้นคือ ความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างไม่เดือดร้อน มีความเป็นอยู่อย่างประมาณตนตามอัตภาพและไม่หลงใหลไปตามกระแสของวัตถุนิยมมีอิสรภาพเสรีภาพ ไม่พัวพันการอยู่กับสิ่งใด หลักการพึ่งตนเองซึ่งอาจจำแนกโดยยึดหลักสำคัญ 5 ประการ คือ

1. ด้านจิตใจ ทำตนให้เป็นที่คนที่มีจิตสำนึกที่ดี สร้างสรรค์ให้ตนเองและชาติโดยรวมมีจิตใจเอื้ออาทร ประณีประนอม เห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง
2. ด้านสังคม ชุมชนต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายชุมชนที่แข็งแกร่งเป็นอิสระ
3. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้ใช้และจัดการอย่างฉลาด พร้อมทั้งหาทางเพิ่มมูลค่าโดยให้ยึดอยู่บนหลักการของความยั่งยืน
4. ด้านเทคโนโลยี จากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เทคโนโลยีที่เข้ามาใหม่มีทั้งดีและไม่ดี จึงต้องแยกแยะบนพื้นฐานของภูมิปัญญาชาวบ้านและเลือกใช้ที่สอดคล้องกับความต้องการและสภาพแวดล้อมและควรพัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาของเราเอง

5. ด้านเศรษฐกิจ เดิมนักพัฒนามักมุ่งที่การเพิ่มรายได้และไม่มีการณ์ที่จะลดรายจ่ายในเวลาเช่นนี้จะต้องปรับทิศทางใหม่ คือ จะต้องมุ่งลดรายจ่ายก่อนเป็นสำคัญและยึดหลักพออยู่ พอใช้

นอกจากนี้ สุเมธ ตันติเวชกุล (2551: 21) ยังได้ให้ความหมายปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงว่า เศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตัวเองได้ให้มีความพอเพียงกับตัวเอง (Self-sufficiency) อยู่ได้โดยไม่ต้องเดือดร้อน ซึ่งสร้างพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจของตนเองให้ดีเสียก่อน คือ สามารถให้ตัวเองอยู่ได้อย่างพออยู่พอใช้ได้ มุ่งที่จะสร้างความเจริญ ยกเศรษฐกิจให้เจริญให้เจริญแต่เพียงอย่างเดียว เพราะผู้มีอาชีพและฐานะที่พอพึ่งตนเองได้ก็ย่อมจะสร้างความเจริญก้าวหน้าและฐานะทางเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นไปตามลำดับอย่างมั่นคงถาวรตลอดไป

พัฒนาภรณ์ ฉัตรวิโรจน์ (2555) ได้ให้ความหมายหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ วิธีการดำเนินชีวิตของคนโดยการพึ่งตนเอง มีความประหยัด พัฒนาค้นหาให้มีการเรียนรู้ ภูมิปัญญาสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น รู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีคุณค่า มีจิตสำนึกที่ดีต่อตนเองและสังคม ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ถือเป็นแนวทางที่คนไทยจะต้องรู้เพื่อนำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนที่จะเป็นกำลังของประเทศในอนาคตครูจึงควรต้องนำความรู้เศรษฐกิจพอเพียงไปส่งเสริมในโรงเรียน การพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาทโดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวตลอดจนการใช้องค์ความรู้ความรอบคอบ และคุณธรรมมาประกอบการวางแผนการตัดสินใจและการกระทำตามองค์ประกอบของปรัชญา “เศรษฐกิจพอเพียง” ประกอบด้วย 3 หลัก 2 เงื่อนไขที่สำคัญ ดังนี้

1. หลักความมีเหตุผล (Rationality) หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้นจะเป็นไปอย่างมีเหตุผลโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

2. หลักความพอดีความพอเพียงและความพอประมาณ (Sufficiency) หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเอง ไม่เบียดเบียนผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

3. หลักการมีภูมิคุ้มกันตนเองที่ดี (Self-Immunity) หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

เงื่อนไขที่สำคัญ 2 ประการ ได้แก่

องค์ความรู้ (Knowledge) หมายถึง ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและด้วยความระมัดระวังในการกระทำ

คุณธรรม-จริยธรรม (Ethic) หมายถึง ความซื่อสัตย์สุจริต ความเพียร ความอดทนอดกลั้น การใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

กล่าวสรุปได้ว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงคือหลักการดำเนินชีวิตของบุคคล ครอบครัว และสังคมในการใช้ชีวิตโดยไม่ประมาทด้วยความพอมีพอกินบนพื้นฐานคุณธรรมรู้จักใช้จ่ายอย่างประหยัด รู้จัก อดทน อดออม อดกลั้น รู้จักการพัฒนาตนเองให้มีความรู้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างเหมาะสม

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

การพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลาง และความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ ความรอบคอบและคุณธรรมประกอบกับการวางแผน การตัดสินใจและการกระทำซึ่งมีหลักพิจารณาอยู่ 5 ส่วน ดังนี้ (คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง. 2557: 13 - 17)

1. กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็นโดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤติ เพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา

2. คุณลักษณะเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลาและเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤติ เพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา

3. คำนิยามความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะพร้อม ๆ กันดังนี้

3.1 ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

3.2 ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

3.3 การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวพร้อมรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตอันใกล้และไกล

4. เงื่อนไขการตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้นต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

4.1 เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

4.2 เงื่อนไขคุณธรรมที่จะเสริมสร้างประกอบด้วยมีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต ไม่โลภและไม่ตระหนี่

5. แนวทางปฏิบัติ/ผลที่คาดว่าจะได้รับ จากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

จากความหมายปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวทางการปฏิบัติที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้ให้ความหมายไว้สามารถสรุปสาระสำคัญได้ว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางการดำรงชีวิตของบุคคลไปจนถึงแนวทางการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ขององค์กรทุกระดับ โดยมีแนวทางปฏิบัติที่สำคัญคือการยึดทางสายกลางซึ่งประกอบด้วยความพอประมาณ ความมีเหตุผลและการสร้างระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลง สำหรับการสร้างภูมิคุ้มกันนั้นต้องอาศัยความรอบรู้และรอบคอบในการดำเนินงานทุกขั้นตอน รวมทั้งการเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจให้มีสำนึกในคุณธรรม

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการบริหารสถานศึกษา

จากการวิเคราะห์หลักการบริหารสถานศึกษากับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า หลักการบริหารสถานศึกษาที่นักบริหาร นักวิชาการ และนักการศึกษาจะเห็นได้ว่าจะมีความสัมพันธ์และสอดคล้องกัน ทั้งหลักการและทฤษฎี ไปจนถึงหลักการปฏิบัติจนเป็นวิถีชีวิต จึงสามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ดังนี้

1. การบริหารสถานศึกษากับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาในขอบข่ายงานทั้ง 4 งาน คือ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป ผู้บริหารสถานศึกษาที่จะบริหารจัดการภารกิจให้ประสบผลสำเร็จจะต้องบริหารจัดการบนพื้นฐานของความเป็นจริงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในความหมายขององค์ประกอบปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงทั้งหลัก 3 ห่วง และ 2 เงื่อนไข หลักความมีเหตุผล (Rationality) หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้นจะเป็นไปอย่าง มีเหตุผลโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบหลักความพอดีความพอเพียงและความพอประมาณ (Sufficiency) หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองไม่เบียดเบียนผู้อื่น

หลักการมีภูมิคุ้มกันตนเองที่ดี (Self-Immunity) หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต ทั้งใกล้และไกล องค์ความรู้ (Knowledge) หมายถึง ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและด้วยความระมัดระวังในการกระทำ และที่สำคัญประการสุดท้ายคือคุณธรรม-จริยธรรม (Ethic) หมายถึง ความซื่อสัตย์สุจริต ความเพียร ความอดทนอดกลั้น การใช้สติ ใช้ปัญญาในการดำเนินชีวิต

2. การบริหารการจัดการศึกษากับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการที่จะบริหารจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถสร้างประสิทธิภาพในการบริหารงานควรยึดหลักแนวคิด ดังนี้ การบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างประหยัด ให้เกิดประโยชน์สูงสุดและขจัดความซับซ้อนต่าง ๆ การยกระดับการจัดประสบการณ์ให้แก่แก่นักเรียน ปลูกฝังคุณลักษณะที่พึงประสงค์แก่นักเรียน ได้แก่ ความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความเสียสละ การทำงานเป็นกลุ่ม ความขยันหมั่นเพียร การประหยัดการใฝ่หาความรู้ การสร้างเสริมให้นักเรียนมีสุขภาพพลานามัยที่สมบูรณ์ เป็นต้น ปฏิบัติงานในสถานศึกษาทุกงานยึดงานวิชาการเป็นหลัก ส่วนงานอื่นปฏิบัติมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับความสำคัญของแต่ละงานทั้งนี้ต้องมุ่งประโยชน์ที่จะเกิดขึ้น

กับนักเรียนเป็นสำคัญปฏิบัติงานตามขั้นตอนของกระบวนการบริหารสถานศึกษา 4 ขั้นตอน คือ การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ การวางแผน การดำเนินงานตามแผน ได้แก่ การควบคุม กำกับ ติดตามและนิเทศแผนงาน และการประเมินผล การบริหารแบบมีส่วนร่วมโดยให้บุคลากรในสถานศึกษามีส่วนร่วม เช่น การแสดงความคิดเห็น ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ เป็นต้น สุดท้ายคือ ใช้เทคนิควิธีการต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานอย่างเหมาะสม เช่น การจัดระบบ ข้อมูลในสถานศึกษา การใช้ภาวะผู้นำ การนำการประชุม มนุษยสัมพันธ์ การตัดสินใจ กระบวนการกลุ่ม เทคนิคการ นิเทศการศึกษา การประชาสัมพันธ์ในสถานศึกษา และการสร้างขวัญ และกำลังใจในการทำงาน

3. การบริหารงานวิชาการกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามประกาศการกระจายอำนาจทางการศึกษาให้แก่สถานศึกษาดำเนินการโดยรวม คือ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การนิเทศการศึกษา การวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ การแนะแนว การศึกษา การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กรหน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา จะเห็นได้ว่าการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ ไม่ใช่เป็นภารกิจของสถานศึกษาเพียงส่วนเดียว แต่ทุกภาคส่วนตั้งแต่ครอบครัว ชุมชนและสังคมจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจังและยั่งยืน บนพื้นฐานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ 1) ด้านจิตใจ ทำตนให้เป็นที่คนที่มีจิตสำนึกที่ดี ให้เห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง 2) ด้านสังคม ชุมชนต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เชื่อมโยงกัน เป็นเครือข่ายชุมชนที่แข็งแกร่ง 3) อยู่กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อย่างฉลาด 4) ก้าวทันด้านเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เพื่อนำมาพัฒนาภูมิปัญญาด้วยเทคโนโลยี และ 5) ด้านเศรษฐกิจ โดยใช้หลักการลดรายจ่ายและยึดหลักพออยู่พอใช้

สรุป

ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา ตามหลักการและทฤษฎีทางการบริหารสถานศึกษา เป็นการดำเนินการในสถานศึกษา ภายใต้การควบคุมดูแลของผู้บริหารสถานศึกษาผู้บริหารจะต้องออกแบบ การบริหารจัดการให้เหมาะสม เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการจัดการศึกษาตามกรอบ ภารกิจการจัดการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายทั้ง 4 งาน คือ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป โดยการเชื่อมโยงการบริหารสถานศึกษากับหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง การบริหารการจัดการศึกษากับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการบริหารงาน วิชาการกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ใน 3 ท่วง 2 เงื่อนไข ให้คู่ขนานกันไปอย่างกลมกลืน เพราะหลักการ และทฤษฎีทางการบริหารไม่ได้เป็นสูตรสำเร็จทางการบริหาร แต่เป็นความสามารถของผู้บริหารที่จะนำ หลักการและทฤษฎีไปประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการได้อย่างเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาในแต่ละ แห่งให้เกิดความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด ได้อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กรมการปกครอง. (2541). *การพัฒนาอาชีพ*. กรุงเทพมหานคร: เอกสารโรเนียว.
- คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง. (2557). *ประมวลคำในพระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชตั้งแต่พุทธศักราช 2493 - 2546 ที่เกี่ยวข้อง*. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.
- นิคม มุสิกคามะ. (2553). *ทฤษฎีใหม่ในหลวง : ชีวิตที่พอเพียง*. กรุงเทพฯ: ร่วมด้วยช่วยกัน.

- นิพนธ์ กินาวงศ์. (2553). *หลักเบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนและการนิเทศการศึกษา*.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิมพ์เนต.
- พัฒนาภรณ์ ฉัตรวิโรจน์. (2555). *บทบาทของครู ในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน
มัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 ในจังหวัดขอนแก่น*.
วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์. การบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- มาฆะ ชิตตะสังคะ. (2557). *องค์การเอกชนกับการพัฒนาชนบท. การพัฒนาชนบท*. กรุงเทพมหานคร :
คณะวิชาการส่งเสริมเกษตรและสหกรณ์.
- เมธี ปิลาณานนท์. (2555). *การบริหารการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: พิทักษ์อักษร.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2551). *คู่มือปฏิบัติงานสำหรับผู้บริหารโรงเรียน
ประถมศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- สุรีพร เอี่ยมถาวร. (2550). *การบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนรู้ : กรณีศึกษา
โรงเรียนนวมินทราชินูทิศ หอวัง นนทบุรี*. การศึกษาค้นคว้าอิสระ ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์.
กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สุเมธ ตันติเวชกุล. (2551). *การดำเนินชีวิตในระบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ*.
กรุงเทพมหานคร: ร่วมด้วยช่วยกัน.
- สุรเกียรติ์ เสถียรไทย. (2552). *ทฤษฎีใหม่ในหลวง : ชีวิตที่พอเพียง*. กรุงเทพมหานคร : ร่วมด้วยช่วยกัน.
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42. (2560). *นโยบายด้านการพัฒนาการศึกษา*.
นครสวรรค์: ผู้แต่ง.
- หวน พิณรุฬห์. (2550). *หลักการบริหารการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สถานะ.
- อภิชัย พันธเสน. (2550). *สังเคราะห์องค์ความรู้เศรษฐกิจพอเพียง*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุน
สนับสนุนการวิจัย.